

О. О. Тараненко

Лексикографія

ЛЕКСИКОГРАФІЯ (від [лексика](#) і [...графія](#)) – розділ мовознавства, що займається створенням словників та опрацюванням їхніх теоретичних засад. Відповідно до цього розрізняють практ. і теор. Л. Ін. назва – словникарство. Л. тісно пов'язана з [лексикологією](#). Виникла у зв'язку з потребами пояснення незрозумілих слів, яке спочатку здійснювали у вигляді глос – тлумач. написів на полях і в тексті рукопис. книг.

Розвиток Л. у частині України, що входила до складу СРСР, можна поділити на кілька етапів. Для першого етапу (1917 – поч. 30-х рр.) характерне збільшення кількості та різноманітності словників (за [П. Горецьким](#), видано 131 словник; найбільше – 1918 та в часи *українізації*), зумовлене становленням укр. державності та, відповідно, виходом української мови на держ. рівень. Проте словники, що з'явилися в той час, неоднакові за наук. рівнем. Більшість із них, як і раніше, – перекладні рос.-укр. і рідше укр.-рос., здебільшого спрямов. на задоволення практ. потреб соц. і вироб. життя (у сферах діловодства, права, виробництва і науки тощо). У цей період видано значну кількість термінол. словників. Цей етап вирізнявся прагненням відшукати і якнайповніше подати нар., питомо укр. лексику (звідси, зокрема, насичення укр. частини статті в переклад. словниках не лише синонімічними, а й числен. видовими найменуваннями) або, в разі потреби, створювати слова з морфем української мови, а не запозичати з ін. мов (напр., до слів рос. реєстру паз і шпунт запропоновано слово гара, до контакт – дотик, до рефлектор – відбивач, до фильтр – цідило, до форсунка – прискавка, до шланг – кишка та ін.). Такі укр. відповідники переважно не закріпилися у вжитку. Проте низка слів – вимикач, двигун, літак, косинець, родовище, струм та ін. – увійшла до нормат. термінології. У цьому пуризмі укладачі орієнтувалися й на практику деяких європ. мов, передусім нім. та чеської, в яких переведення іншомовних слів на рідномов. ґрунт становило одну з гол. засад формування нац. літ. мов. Осн. лексикогр. роботу проводили [Комісія для складання словника української живої мови ВУАН](#), Товариство шкіл. освіти в Києві (1917), термінол. комісії УНТ та УАН (1918–19), на базі яких 1921 створ. Інститут укр. наук. мови ВУАН.

Найважливіші словники цього часу: а) перекладні заг.-мовні укр.-рос.: «Словник української мови» *Д. Яворницького* (т. 1, Катеринослав, 1920, літери А–К, бл. 8200 слів), що

був задуманий як доповнення до «Словаря української мови» за ред. Б. Грінченка (К., 1907–09) і містив тільки ті слова, яких у ньому не було або вони мали ін. значення; «Словарь...» за ред. [Б. Грінченка](#), 1924 перевид. фотоспособом у Берліні в 2-х т. та 1925 в 1-му т. малого формату, 1927–28 – під назвою «Словник української мови» за ред. і з доповненнями [С. Єфремова](#) та [А. Ніковського](#) (вийшли т. 1–3, літери А–Н, потім вид. припинено); словники [В. Дубровського](#), [Л. Савченка](#), [О. Ізюмова](#) та ін.; б) перекладні заг.-мовні рос.-укр.: «Російсько-український словник» [С. Іваницького](#) і [Ф. Шумлянського](#) (т. 1–2, В., 1918, бл. 35 тис. слів), перевид. кілька разів; «Практичний російсько-український словник» [М. Йогансена](#), [М. Наконечного](#), [К. Німчинова](#) і [Б. Ткаченка](#) (Дн., 1926); «Російсько-український словник» ВУАН (відомий також під назвою «Академічний словник») за ред. [А. Кримського](#) та [С. Єфремова](#) за участі [В. Ганцова](#), [Г. Голоскевича](#), [М. Грінченка](#), [А. Ніковського](#) (створювали чл. Комісії для складання словника укр. живої мови ВУАН, незаверш. у зв'язку з політ. подіями, 1924–33 у Києві вийшло 3 т. (літери А–П) із запланованих 4-х; незважаючи на певну недоопрацьованість укр. частини щодо адекватності перекладу та нормативності вживання (без належ. семант. і стиліст. коментувань), він є багатим зібранням укр. лексики, а за обсягом укр. синоніміки знач. мірою компенсував відсутність синонім. словника); словники [В. Дубровського](#), [Л. Савченка](#), [О. Ізюмова](#), [Г. Сабалдири](#) та ін.; перевид. 1925 словник [М. Уманця](#) (див. [М. Комаров](#)) і [А. Спілки](#); в) термінол. і галуз. словники, переважно рос.-укр. (за даними [П. Горецького](#), лише окремих видань вийшло 83 найменування) – мед. термінології (укладачі [О. Курило](#), [М. Галин](#), [О. Корчак-Чепурківський](#), [В. Кисельов](#) та ін.), природн. ([Х. Полонський](#) та ін.), ботан. ([О. Яната](#) і [Н. Осадча](#), [В. Вовчанецький](#) і [Я. Лепченко](#) та ін.), зоол. ([М. Шарлемань](#) та ін.), хім. ([О. Курило](#), [С. Зенкевич](#) та ін.), фіз. ([О. Курило](#), [В. Фаворський](#), [Г. Холодний](#) та ін.), геол. ([П. Тутковський](#), [П. Василенко](#) та ін.), тех., мех., буд. ([В. Дубровський](#), [Т. Секунда](#), [М. і Л. Дармороси](#), [К. Туркало](#), [І. Шелудько](#), [Т. Садовський](#), [С. Буда](#) та ін.), матем. ([Ф. Калинович](#) та ін.), юрид. ([О. Курило](#), [В. Леонтович](#) і [О. Єфимов](#) та ін.), ділової мови ([Є. Лінкевич](#) та ін., за ред. [М. Гладкого](#) і [К. Туркала](#); [В. Підмогильний](#) і [Є. Плужник](#); [М. Дорошенко](#), [М. Станиславський](#), [В. Страшкевич](#) – укладачі найповнішого і найдокладнішого словника), військ. справи ([В. Євтимович](#), [С. і О. Якубські](#)), шкільництва ([П. Горецький](#) та ін.) тощо; серед таких словників – «Словник ботанічної номенклатури (проект)» (К., 1928, лат.-укр. з укр. покажчиком, понад 25 тис. укр. назв), багатий на синоніміку. 3-поміж ін. типів словників – «Історичний словник українського язика» за ред. [Є. Тимченка](#) (К.; Х., 1930; 1932; вийшли вип. на літери А–Ж), «Німецько-український словник» [І. Шаровольського](#) (К., 1927, бл. 20 тис. слів), правописні словники (укладачі [Г. Голоскевич](#), [Г. Сабалдир](#), [О. Ізюмов](#)), кілька словників іншомов. слів, зокрема «Словник чужомовних слів» (укладачі [І. Бойків](#), [О. Ізюмов](#), [Г. Калишевський](#), [М. Трохименко](#), Х.; К., 1932, бл. 25 тис. слів).

Для другого етапу (від 1933 до серед. 50-х рр.) характерні помітне звуження словникар. роботи (зокрема у зв'язку зі згортанням українізації, репресіями укр. мовознавців), значне

уніфікування укр. лексики в словниках (з обмеженням синоніміки з нар. мови, «саморобних» відповідників з укр. коренями замість іншомов. слів тощо). Це пов'язано насамперед з розгорнутою кампанією боротьби з укр. бурж. націоналізмом та шкідництвом на мовному фронті і відповід. офіц. настановами «не вносити штучної відмежованості української мови від російської». Словники української мови почали розуміти як лексикони не нац. мови в цілому, а вужче – тільки нормаліз. літ. мови. Значні зміни відбулися в термінології. 1934–35 для «виправлення» справи випущено термінол. бюлетені (мед., матем., ботан., фіз., вироб.), а для школи – кілька невеликих рос.-укр. галуз. словників. Осн. заг.-мовні словники цього періоду: «Російсько-український словник» (К., 1937, укладачі С. Василевський, Є. Рудницький та ін., бл. 45 тис. слів), зорієнтований на «найуживанішу, найпотрібнішу» лексику обох мов; однойм. словник за ред. [М. Калиновича](#) за участі [Л. Булаховського](#) і [М. Рильського](#) (Москва, 1948, бл. 80 тис. слів). У них закладено осн. лексичні норми тодіш. і пізнішої укр. літ. мови, які знач. мірою чинні й донині, за винятком низки явних росіянізмів (особливо в словнику 1948: безчасся, головокружіння, деревесина, новомісяччя, портянка, різвий, добро пожалувати! та ін.) і деяких ін. категорій слів та окремих слів, що викликають дискусії й нині.

Для третього етапу розвитку Л. (кін. 1950-х – 80-і рр.) характерні помітне розширення словникар. роботи і поява низки як традиц. для укр. Л., так і нових типів словників, певне послаблення ідеол. тиску на неї (щоправда, зі знач. коливаннями в різні роки). Найважливіші словники цього часу: а) перекладні заг.-мовні: «Українсько-російський словник» за ред. [І. Кириченка](#) (т. 1–6, К., 1953–63; найповніший до 1970-х рр. словник української мови – бл. 122 тис. слів, зі знач. ілюстрат. матеріалом; проте наявність у ньому росіянізмів, таких, як забой, кумушка, нашенський, ненастя, получати, розлюбезний, трепло та ін., свідчить, що його укладачі ще не повністю позбулися практики поперед. років), «Французько-український словник» (К., 1955) і «Українсько-французький словник» (К., 1963) [О. Андрієвської](#) і Л. Яворовської (кожен бл. 50 тис. слів), «Українсько-англійський словник» М. Подвезька (К., 1957, бл. 60 тис. слів), «Польсько-український словник» за ред. [Л. Гумецької](#) (т. 1–2, кн. 1–3, Л., 1958–60, бл. 100 тис. слів), «Німецько-український словник» В. Лещинської та ін. (К., 1959, бл. 50 тис. слів), «Українсько-російський словник» (К., 1964, за ред. [В. Ільїна](#), бл. 65 тис. слів), «Російсько-український словник» (т. 1–3, К., 1968, ред. томів [С. Головащук](#), Л. Коробчинська, [М. Пилинський](#); один з найповніших і найдокладніших рос.-іншомов. словників – бл. 120 тис. слів), «Англо-український словник» М. Подвезька і М. Балли (К., 1974, бл. 65 тис. слів), «Болгарсько-український словник» І. Стоянова і О. Чмир (К., 1988, 43 тис. слів), «Чесько-український словник» (т. 1–2, К., 1988–89, бл. 80 тис. слів) та ін.; б) тлумачний «Словник української мови» в 11-ти т. (К., 1970–80; найповніший на той час словник української мови – понад 134 тис. слів); в) термінол. словники, переважно рос.-укр., створенням яких від 1957 займалася Словник. комісія при Президії АН УРСР під керівництвом [Й. Штокала](#), від 1969 – Термінол. комісія, від 1977 – Комітет наук. термінології

АН УРСР; від 1959 до 1970-х рр. видано бл. 30-ти галуз. рос.-укр. словників, серед яких – «Російсько-український технічний словник» (К., 1961, 80 тис. слів-термінів) і «Російсько-український сільськогосподарський словник» (К., 1963, понад 32 тис. слів); серед одномов. термінол. словників та енциклопедій – «Енциклопедія кібернетики» в 2-х т. (бл. 1800 термінів), видана у Києві 1973 Гол. ред. УРЕ; г) фразеол., пареміографічні й подібні словники: у 1960–80-х рр. вийшло кілька фразеол. словників – як одномовних (Н. Батюк, Г. Удовиченка та ін.), так і переклад. (рос.-укр. [І. Виргана](#) і [М. Пилинської](#); укр.-рос. і рос.-укр. [І. Олійника](#) та М. Сидоренка, англо-укр. [К. Баранцева](#), нім.-укр. [В. Гаврися](#) й [О. Пророченко](#)), словники крилатих слів [А. Коваль](#) і [В. Коптілова](#), збірки нар. загадок, порівнянь, скоромовок [І. Гурина](#), а також кілька великих збірок укр. прислів'їв і приказок; г) діалектні словники, укладання яких активізувалося від 1950-х рр.: словник полтав. говірок [В. Ващенко](#), поліських [П. Лисенка](#), бойківських [М. Онишкевича](#); матеріали до словника буковин. говірок; д) істор. та етимол. словники: «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.» (т. 1–2, К., 1977–78, за ред. Л. Гумецької), «Етимологічний словник української мови», запланований Інститутом мовознавства АН УРСР в 7-ми т. (опубл. т. 1–3 на літери А–М, за ред. [О. Мельничука](#), К., 1982–89); е) словники [власних назв](#): укр.-рос. і рос.-укр. «Словник власних імен людей» (кілька вид. за ред. [С. Левченка](#), потім – [Л. Скрипник](#)), «Довідник українських прізвищ» [Ю.-А. Редька](#), «Словник українських псевдонімів і криптонімів» [О. Дея](#) (обидва – Київ, 1969), «Словник гідронімів України» (К., 1979), «Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі» (К., 1985), словник-довідник «Власні імена людей» [Л. Скрипник](#) і [Н. Дзятківської](#) (К., 1986) та ін.; є) орфогр., орфоепічні і подібні словники: орфогр. словники [І. Кириченка](#), [М. Стефанцева](#), [С. Головащука](#), [А. Бурячка](#); академ. «Орфографічний словник української мови» [С. Головащука](#), [Т. Зайцевої](#), [І. Назарової](#), [М. Пещак](#), [В. Русанівського](#) (К., 1975; 1976, бл. 114 тис. слів), створ. на основі 2-го вид. «Українського правопису»; «Словник наголосів» (К., 1959; 1964) та «Орфоепічний словник» (К., 1984) [М. Погрібного](#); «Українська літературна вимова і наголос» (відп. ред. [М. Жовтобрюх](#), К., 1973); словники-довідники з культури мови; ж) словники, що відображають системні відношення в лексиці: словники синонімів [А. Багмета](#), [П. Деркача](#), фразеол. синонімів [М. Коломійця](#) і [Є. Регушевського](#); «Словник паронімів української мови» [Д. Гринчишина](#) і [О. Сербенської](#) (К., 1986); «Словник антонімів» [Л. Полюги](#) (К., 1987); з) словники мови письменників: «Словник мови Шевченка» (т. 1–2, К., 1964) і «Словарь языка русских произведений Шевченко» (т. 1–2, К., 1985–86), «Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка» (т. 1–3, Х., 1978–79) та ін.

Для четвертого етапу (від поч. 1990-х рр.) характерні активізація словник. роботи у зв'язку зі становленням України як самост. держави і проголошенням української мови державною (значно збільшується кількість і різнопрофільність словників), помітна відсутність єдиних нормат. засад і навіть орфогр. принципів (тут можна провести певні аналогії між цим етапом і 1917–33). З одного боку, продовжується лексикогр. практика поперед. років, у руслі

якої перевидано кілька термінол. словників кін. 1950 – поч. 60-х рр., і видаються нові без належ. ревізії лексич. норм української мови минулих років. З ін., – наявна тенденція до повернення традицій укр. словникарства кін. 19 – 1-ї третини 20 ст. (зокрема уникання іншомов. слів або заміна тих із них, що наявні і в рос. мові, іншими) та правопису 1928. Це насамперед «Російсько-український медичний словник» О. Мусія, С. Нечаєва, О. Соколюка, С. Гаврилюка (К., 1991, з кількома перевид.), де з низки пропонованих укр. відповідників на остан. місці подано той, що вважався досі найприйнятнішим або й єдиним (рос. акушер – укр.пологознавець, бабич, акушер; рос. амбулаторный – укр. рухомий, приходячий, легкий, амбуляторний, амбулаторний), «Російсько-український словник для військовиків» А. Бурячка, [М. Демського](#) і [Б. Якимовича](#) (К., 1995), «Українсько-англійсько-німецько-російський словник фізичної лексики» В. Козирського і [В. Шендеровського](#) (К., 1996). Між цими крайніми позиціями існують різноманітні проміжні, що об'єднуються прагненням (у кожному окремому випадку по-своєму реалізовуваним) до очищення української мови від невластивих їй елементів і відновлення її питомих рис. Лексично-нормат. і правописні розходження посилюються також у зв'язку з перевид. словників 1920-х рр. (рос.-укр. словників О. Ізюмова, С. Іваницького і Ф. Шумлянського, два перевид. словника «Фразеологія ділової мови» В. Підмогильного і Є. Плужника, «Правописного словника» Г. Голоскевича та ін.) і вид. словників авторів з укр. діаспори («Практичний словник синонімів української мови» та «Російсько-український словник складної лексики» [С. Караванського](#)). Ще однією характер. рисою сучас. стану укр. Л. є очевидна комерціалізація знач. її частини, що, з одного боку, сприяє швидшому задоволенню потреб суспільства в словниках української мови, а з ін., – нерідко шкодить якості словників, посилює тенденції до розхитування нормат. засад укр. літ. мови (такі словники, назви яких починаються зі слів «новий», «сучасний», «великий», «повний», «універсальний», зазвичай створюються без влас. бази даних шляхом відповід. препарування вже наяв. лексикогр. джерел; у вихід. даних низки словників узагалі не зазначені автори). У кількіс. плані переважають перекладні заг.-мовні та термінол. словники: академ. 3-том. «Російсько-український словник наукової термінології» («Суспільні науки», К., 1994; «Біологія. Хімія. Медицина», К., 1996; «Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос», К., 1998), термінол. та галуз. словники окремих авторів, «Англо-український словник» М. Балли (К., т. 1–2, 1996, бл. 120 тис. слів), «Великий українсько-англійський словник» Є. Попова і М. Балли (К., 2001, бл. 150 тис. слів та словосполучень), «Російсько-український словник» за ред. [В. Жайворонка](#) (К., 2003, бл. 160 тис. слів), «Великий німецько-український словник» В. Мюллера (К., 2005, бл. 170 тис. слів та словосполучень). За ними – орфогр. словники: академ. «Орфографічний словник української мови» С. Головащука, М. Пещак, В. Русанівського, [О. Тараненка](#) (К., 1994, бл. 120 тис. слів; створ. на основі 4-го вид. «Українського правопису»), «Український орфографічний словник» за ред. В. Склярєнка (К., 2009, понад 175 тис. слів); словники нар. мови: «Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини» [В. Чабаненка](#) (т. 1–4, 3., 1992), «Словник стійких народних порівнянь» О. Юрченка і А. Івченка (Х., 1993), «Словник

західнополіських говірок» [Г. Аркушина](#) (т. 1–2, Лц., 2000), «Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу» *В. Ужченка і Д. Ужченка* (Лг., 2002; 2005), «Словник буковинських говірок» за ред. [Н. Гуйванюк](#) (Чц., 2005), «Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» *І. Сабодоша* (Уж., 2008), «Наддністрянський регіональний словник» *Г. Шила* (Л.; Нью-Йорк, 2008), «Словник говірок центральної Бойківщини» *М. Матіїва* (К.; Сф., 2013) та ін., зокрема й словник міського регіолекту «Лексикон львівський: Поважно і на жарт» *Н. Хобзей, К. Сімович, Т. Ястремської, Г. Дидик-Меуш* (Л., 2009). Вийшли друком найповніші на той час академ. «Фразеологічний словник української мови» в 2-х кн. (К., 1993; 1999, бл. 10 тис. од.), «Словник фразеологізмів української мови» (К., 2003, бл. 8 тис. од.) та «Словник синонімів української мови» в 2-х т. (К., 1999–2000; 2001, бл. 9200 рядів). Опубл. словники жаргон. лексики української мови: «Український жаргон» *Л. Ставицької* (К., 2005), «Арго в Україні» [О. Горбача](#) (Л., 2006) та ін. 1996–97 тричі перевидано «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка. Розпочато вид. «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» (опубл. вип. 1–15, літери А–Л, 1994–2010; укладає Інститут українознавства НАНУ у Львові). Завершується вид. «Етимологічного словника української мови» (т. 4, літери Н–П, К., 2003; т. 5, літери Р–Т, 2006; т. 6, літери У–Я, 2012). Видано нові тлумачні словники (переважно на основі «Словника української мови» в 11-ти т.): «Новий словник української мови» в 4 т. *В. Яременка і О. Сліпушко* (К., 1998), «Великий тлумачний словник сучасної української мови» за ред. В. Бусела (К.; Ірпінь, 2001; 2004; 2007 – з реєстром бл. 250 тис. слів і словосполучень), «Універсальний тлумачний словник української мови» *З. Куньч* (Т., 2005, бл. 100 тис. слів і словосполучень), «Словник української мови» за ред. В. Жайворонка (К., 2012, обсяг реєстру не зазнач.) та ін. Розпочато вид. нового академ. багатотом. «Словника української мови» у 20-ти т. (вийшли т. 1–5 на літери А–З, К., 2010–14). Створ. електронну оновлювану версію (CD-ROM «Словники України») словника української мови, в якій об'єднано дані тлумач., орфогр., фразеол., синонім., антонім. словників і додано словозмінну парадигматику (Укр. мовно-інформ. фонд НАНУ, 2001, бл. 152 тис. слів; 2010, бл. 258 тис. слів).

Лексикогр. роботу проводили від 1920-х рр. також за межами УРСР і України в цілому. Це переважно: а) перекладні заг.-мовні словники: «Мадярьсько-руський словарь» (Уж., 1928), «Українсько-польський і польсько-український словник» [Є. Грицака](#) і [К. Кисілевського](#) (т. 1–2, Л., 1930–31), «Українсько-італійський словник» (Рим, 1941; 1977) та «Італійсько-український словник» (Рим, 1977) *Є. Онацького*, «Українсько-німецький словник» [З. Кузелі](#) і *Я.-Б. Рудницького* (Ляйпциг, 1943, бл. 100 тис. слів), «Українсько-англійський словник» [К. Андрусишина](#) і [Я. Крета](#) (Саскатун, 1955; останнє вид. – 1990, бл. 95 тис. слів), «Українсько-польський словник» за ред. [С. Грабця](#) і [П. Зволінського](#) (Варшава, 1957; 30 тис. слів), «Словацько-український словник» [П. Бунганича](#) (Братислава, 1985), «Українсько-чеський словник» [А. Куримського](#), *Р. Шишковой*, *Н. Савицького* (т. 1–2, Прага, 1994–96, бл. 75 тис. слів), «Українсько-угорський словник» (вип. 1–6, Ніредьгаза, 2000–03, бл. 90 тис. слів) та

«Угорсько-український словник» (т. 1, Ніредьгаза, 2005) за ред. І. Удварі, «Українсько-чеський і чесько-український словник» *Р. Шишковой* і М. Савицького (Прага, 2008) та ін.; б) термінол. словники: «Медичний латинсько-український словник» М. Галина (Прага, 1926), «Ботанічний латинсько-український словник» *С.-Л. Маковецького* (Краків, 1936), «Німецько-український технічний словник» І. Жуковського, З. Кузелі (Берлін, 1943), «Вибірковий англійсько-український словник з природознавства, техніки і сучасного побуту» *А. Вовка* (ч. 1–2, Нью-Йорк, 1982) та ін.; в) нормат. словники: «Правописний словник» Г. Голоскевича (перевид.; Нью-Йорк, 1952; 1962) і його доповнене вид. (без зазначення прізвища автора) за ред. О. Панейка (Л., 1941), «Український стилістичний словник» (Л., 1924; рекомендації щодо літ. слововживання з орієнтацією на мову Великої України), «Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних» (Жовква, 1934) *І. Огієнка*; г) істор. та етимол. словники: «Етимологічний словник української мови» Я.-Б. Рудницького (т. 1–2, Вінніпег, 1962–82), «Етимологічно-семантичний словник української мови» *І. Огієнка* (т. 1–4, Вінніпег, 1979–95); г) ін. типи словників: «Словник чужомовних слів» *А. Орла* (т. 1–3, Нью-Йорк, 1963–66), «Український зворотний словник» *В. Ніньовського* (Едмонтон; Мюнхен, 1969).

Історію та питання теорії укр. л. досліджували Б. Грінченко, П. Горещький, І. Кириченко, А. Москаленко, В. Ільїн, В. Ващенко, С. Левченко, Т. Зайцева, *Л. Паламарчук*, *В. Німчук*, С. Головащук, М. Пилинський, О. Тараненко, Б. Галас, О. Горбач, Я.-Б. Рудницький та ін. Вагомий внесок у створення словників української мови зробили *І. Франко*, Б. Грінченко, А. Кримський, М. Рильський. Осн. лексикогр. робота в Україні була зосереджена від 1920-х рр. в Інституті укр. наук. мови, потім в Інституті мовознавства НАНУ; від 1990-х рр. вид. словників здійснюють різні наук., навч. та видавн. центри. 1951–63 та від 2004 виходить [«Лексикографічний бюлетень»](#).

Рекомендована література

1. Грінченко Б. Предисловие // Грінченко Б. Словарь української мови. Т. 1. К., 1907;
2. Червінська Л. Ф., Дикий А. Т. Показчик з української мови. Х., 1929–30;
3. Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років. К., 1957;
4. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / Пер. с испан. Москва, 1958;
5. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії. К., 1961;
6. Problems in lexicography. Bloomington, 1962;
7. Горещький П. Й. Історія української лексикографії. К., 1963;
8. Пилинський М. М. Українські рукописні словникові матеріали в бібліотеках і архівах Ленінграда // Лексикогр. бюл. 1963. Вип. 9;
9. Словари, изданные в СССР: Библиогр. указ. 1918–1962. Москва, 1966;
10. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років. К., 1967;
11. J. Dubois, C. Dubois. Introduction à la lexicographie. Paris, 1971;

12. L. Zgusta. Manual of lexicography. Praha, 1971;
13. Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии // Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Ленинград, 1974;
14. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія. К., 1978;
15. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 14. Проблемы и методы лексикографии. Москва, 1983;
16. Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. Bd. 1–2. Berlin; New York, 1989–90;
17. Галас Б. К. Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кін. XVIII – поч. XX ст.). Уж., 1995;
18. Тараненко О. О. Новий словник української мови: Концепція і принципи укладання словника. К.; Кам'янець-Подільський, 1996;
19. Кульчицька Т. Українська лексикографія XIII–XX ст.: Бібліогр. покажч. Л., 1999;
20. Дубічинський В. В., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. Бібліографія українських словників (1990–1997) // Вест. Междунар. славян. університета. 2000. Вып. 3, № 1;
21. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні. К., 2004.

Покликання на статтю:

Лексикографія / О. О. Тараненко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-54124>

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).